

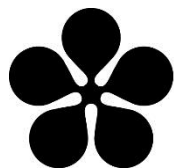
METODICKÉ PROBLÉMY SBĚRU DAT PRO ÚČELY FORMATIVNÍHO HODNOCENÍ BADATELSKY ORIENTO VANÉ VÝUKY PŘÍRODO PISU

Lukáš Rokos

Katedra biologie, Pedagogická fakulta

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

ASSISTME

SEVENTH FRAMEWORK
PROGRAMME

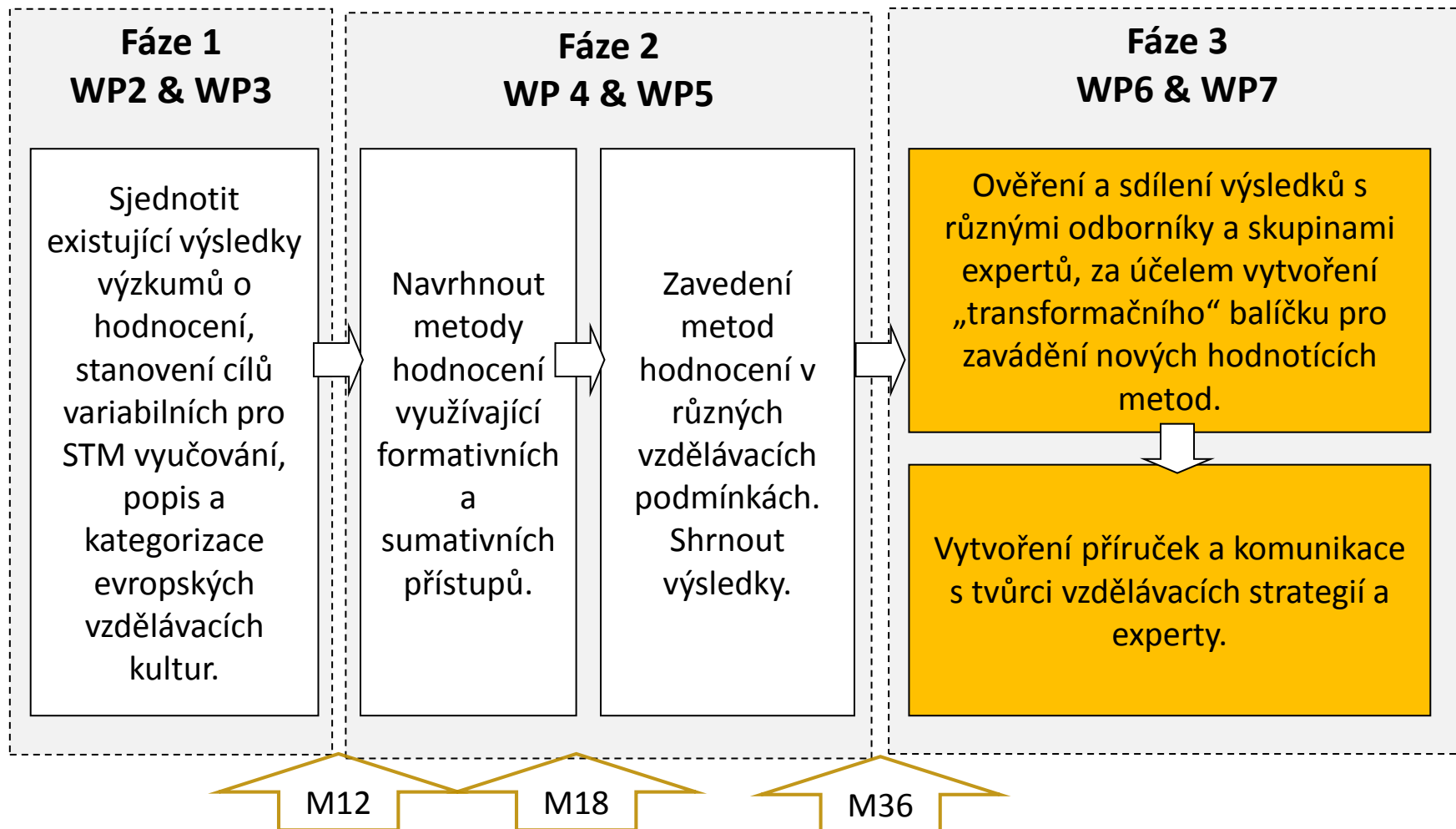
- *Assess Inquiry in Science, Technology and Mathematics Education*
- mezinárodní výzkumný projekt (7. rámcový program EU)
- 8 evropských zemí, 10 výzkumných a vzdělávacích organizací
  - Anglie, Česká republika, Dánsko, Finsko, Francie, Kypr, Německo, Švýcarsko
- zaměřen na formativní hodnocení v badatelsky orientovaném vyučování
- hlavní cíl: poskytnout odborný základ pro efektivní přijetí formativního a sumativního hodnocení v badatelsky orientovaném vyučování na základních a středních školách

Stanovení východisek

Nalezení výsledků

Vliv a šíření názorů

LWG (Local Working Group)

- složení: 6 učitelů z praxe a 2 výzkumníci
- celkem 3 kola testování
  - 1. kolo – listopad-prosinec 2014
  - 2. kolo – březen-květen 2015
  - 3. kolo – říjen-prosinec 2015

LWG	Předmět	Stupeň	Kompetence
1	Přírodověda	1. stupeň ZŠ	Bádání v přírodních vědách
2	Přírodopis	2. stupeň ZŠ	Bádání v přírodních vědách
3	Matematika	1. stupeň ZŠ	Řešení problémů (modelování)

ASSISTME

Realizace výzkumu

LWG2 (Přírodopis, 2. stupeň ZŠ)

- zaměřena na formativní hodnocení při výuce zaměřené na rozvoj kompetence k empirickému bádání v přírodopisu
- provedení experimentální výuky ve třech po sobě jdoucích kolech (vždy dva učitelé, jiné třídy)
- **Experimentální výuka**
  - téma empirického bádání:
    - Na čem závisí frekvence dýchání? (*fyziologie člověka*)
    - Které faktory ovlivňují klíčení semen? (*fyziologie rostlin*)
  - žáci 6. a 8. tříd (celkem 4 ZŠ)
  - **experimentální skupina:** žáci hodnocení vrstevníkem
  - **kontrolní skupina:** žáci hodnocení učitelem
  - „double-blind experiment“

ASSISTME

Realizace výzkumu

▪ Design výzkumu

- 1) Vyjasnění přístupů k formativnímu hodnocení, k možnostem rozvíjení zmíněných kompetencí a k badatelsky orientované výuce
- 2) Vytvoření úloh pro výuku
  - obvykle pro ucelený blok v rozsahu 8 hodin, který se věnoval jednomu širšímu projektu
- 3) Experimentální výuka
  - Žáci promýšleli experimenty, které by mohli odpovědět na uvedené otázky a popisovali vlastní design experimentu.
  - Poté si vzájemně popis experimentu opravovali a hodnotili.
    - Žáci byli vedeni k tomu, aby poskytli psanou zpětnou vazbu na dosavadní práci svých spolužáků.
  - Následovalo dopracování a úprava experimentu tak, aby získaná data mohla lépe odpovídat na zamýšlenou otázku.
  - Před započítím práce i po ní probíhaly hloubkové rozhovory s participujícími učiteli.
  - Po ukončení experimentu byly provedeny rozhovory se všemi žáky.

Které faktory ovlivní klíčení semen?

Vyšší rostliny se mohou rozmnožovat pohlavně – pomocí semen, která se tvoří v plodech z oplozených vajíček. Pokud jsou v prostředí vhodné podmínky, semeno začne klíčit a vytvoří se zárodek nové rostliny.

Označte křížkem, které z uvedených faktorů mohou ovlivnit klíčení semen.

1. stáří semen

5. kyslík

X

2. gravitace

6. voda

X

3. denní světlo

7. typ půdy

X

4. úplněk

8. teplota

X

Vyberte si 2 faktory, které budete ve svém pokusu sledovat.

	1. faktor	2. faktor
Název faktoru	<i>denní světlo</i>	<i>voda</i>
Zdůvodněte svůj výběr.	<i>Myslím si, že ve tmě nebude růst.</i>	<i>Vybral jsem vodu, protože jí potřebuje.</i>
Jak ovlivní faktor klíčení?	<i>Když rostlina bude pořád ve tmě, tak se jí nebude dařit růst.</i>	<i>Bez vody nevyroste rostlina a uhynie.</i>

Navrhněte pokus, který bude možné provést ve třídě a kterým byste ověřili, zda mají vámi vybrané faktory skutečně vliv na klíčení semen. Popište postup, jakým pokus provedete.

1. Vezmeme kelímek a zasadíme do ní fazolku nebo nějakou rostlinu.
2. Jeden kelímek budeme zalívat a druhý ne.
3. Každý den si napíšeme, pokud rostlina nevyrostla nebo vyrostla a o kolik.
4. Celý měsíc to budeme kontrolovat a zapisovat.
5. Na konci měsíce se uvidí, jak ovlivní voda růst rostliny.

1. Vezmeme 2 kelímky, do kterých zasadíme rostlinu.
2. O každou se budu starat stejně, ale jednu dám do tmavé místnosti (krabice).
3. Každý den je budeme stejně zalívat.
4. Budeme sledovat, o kolik rostlina vyrostla, takže budeme pokračovat celý měsíc.
5. Na konci měsíce uvidíte, jak ovlivní světlo rostlinu.

Jaké pomůcky budete k pokusu potřebovat?

- 1: potřebujeme kelímek, vodu, rostlinu, papír a tužku na zápis
- 2: potřebujeme kelímek, vodu, rostlinu, krabici nebo tmavou místnost a papír a tužku

Pozorování a výsledky

Závěr

Které faktory ovlivní klíčení semen?

Vyšší rostliny se mohou rozmnožovat pohlavně – pomocí semen, která se tvoří v plodech z oplozených vajíček. Pokud jsou v prostředí vhodné podmínky, semeno začne klíčit a vytvoří se zárodek nové rostliny.

Označte křížkem, které z uvedených faktorů mohou ovlivnit klíčení semen.

- stáří semen
- gravitace
- denní světlo
- úplněk

☐
☐
☒
☐

- kyslík
- voda
- typ půdy
- teplota

☒
☒
☒
☒

Vyberte si 2 faktory, které budete ve svém pokusu sledovat.

	1. faktor	2. faktor
Název faktoru	<i>denní světlo</i>	<i>voda</i>
Zdůvodněte svůj výběr.	<i>Myslím si, že ve tmě nebude růst.</i>	<i>Vybral jsem vodu, protože jí potřebuje.</i>
Jak ovlivní faktor klíčení?	<i>Když rostlina bude pořád ve tmě, tak se jí nebude dařit růst.</i>	<i>Bez vody nevyroste rostlina a uhynie.</i>

Navrhněte pokus, který bude možné provést ve třídě a kterým byste ověřili, zda mají vámi vybrané faktory skutečně vliv na klíčení semen. Popište postup, jakým pokus provedete.

- Vezmeme kelímek a zasadíme do ní fazolku nebo nějakou rostlinu.
  - Jeden kelímek budeme zalívat a druhý ne.
  - Každý den si napíšeme, pokud rostlina nevyrostla nebo vyrostla a o kolik.
  - Celý měsíc to budeme kontrolovat a zapisovat.
  - Na konci měsíce se uvidí, jak ovlivní voda růst rostliny.
-
- Vezmeme 2 kelímky, do kterých zasadíme rostlinu.
  - O každou se budu starat stejně, ale jednu dám do tmavé místnosti (krabice).
  - Každý den je budeme stejně zalívat.
  - Budeme sledovat, o kolik rostlina vyrostla, tahle budeme pokračovat celý měsíc.
  - Na konci měsíce uvidíme, jak ovlivní světlo rostlinu.

Které faktory ovlivní klíčení semen? Hodnocení návrhu pokusu

Hodnocení by mělo obsahovat výčet chyb, nikoliv jejich řešení!

Jsou faktory v tabulce označené správně?

ANO
☒
NE

Porad žákovi, jestli má vybrané všechny faktory nebo na nějaké zapomenl:

Je vybraný faktor vhodný pro provádění pokusu?

ANO
☒
NE

V případě, že ne, porad, PROČ žák nevybral vhodný faktor:

Vysvětlil žák dobře svůj výběr faktoru?

ANO
☒
NE

V případě, že ne, co je potřeba doplnit nebo lépe vysvětlit?

Je pokus dobře navržen?

ANO
☒
NE

V případě, že ne, napiš, kde udělal žák chybu:

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

PF-1
(HS7-1)

Má se pokus ještě změnit nebo upravit, aby byl správně?

ANO	⇒
NE	

Pokud ano, porad', co by měl žák zlepšit:

Jsou pomůcky navrženy správně? (Pokud NE, doplň do rámečku, které chybí nebo přebývají).

ANO	⇒
NE	

- chybí:
- přebývají:

Jakou známkou bys celkově hodnotil(a) tento návrh pokusu?

1   2   3   4   5

Označ křížkem:

	✗			

Uveď důvody svého hodnocení:

Navrhnete pokus, který bude možné provést ve třídě a kterým byste ověřili, zda mají vámi vybrané faktory skutečně vliv na klíčení semen. Popište postup, jakým pokus provedete.

1. Vezmeme kelímek a zasadíme do ní fazolku nebo nějakou rostlinu.
2. Jeden kelímek budeme zalívat a druhý ne.
3. Každý den si napíšeme, pokud rostlina nevyrostla nebo vyrůstá a o kolik.
4. Celý měsíc to budeme kontrolovat a zapisovat.
5. Na konci měsíce se uvidí, jak ovlivní voda růst rostliny.

-
1. Vezmeme 2 kelímky, do kterých zasadíme rostlinu.
  2. O každou se budu starat stejně, ale jednu dám do tmavé místnosti (krabice).
  3. Každý den je budeme stejně zalévat.
  4. Budeme sledovat, o kolik rostlina vyrůstá, tahle budeme pokračovat celý měsíc.
  5. Na konci měsíce uvidíte, jak ovlivní světlo rostlinu.

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

HS7-1

Jaké pomůcky budete k pokusu potřebovat?

- 1: potřebujeme kelímek, vodu, rostlinu, papír a tužku na zápis
- 2: potřebujeme kelímek, vodu, rostlinu, krabici nebo tmavou místnost a papír a tužku

ASSIST ME

LWG2 – vrstevnické hodnocení

Které faktory ovlivní klíčení semen?

Hodnocení návrhu pokusu

Hodnocení by mělo obsahovat výčet chyb, nikoliv jejich řešení!

Jsou faktory v tabulce označené správně?

~~ANO~~
NE

Porad' žákovi, jestli má vybrané všechny faktory nebo na nějaké zapomněl:

- Ještě jedna věc ti chybí.

Je vybraný faktor vhodný pro provádění pokusu?

ANO
~~NE~~

V případě, že ne, porad', PROČ žák nevybral vhodný faktor:

- Ale denní světlo tolik neovlivňuje, jestli rostlina vyroste nebo ne.

Vysvětlil žák dobře svůj výběr faktorů?

~~ANO~~
NE

V případě, že ne, co je potřeba doplnit nebo lépe vysvětlit?

- Protože rostliny někde také vyrostou a není tam tolik světla.

Je pokus dobře navržen?

~~ANO~~
NE

V případě, že ne, napiš, kde udělal žák chybu:

- Jak chceš dokázat to, co jsi napsal ve „zdůvodněte svůj výběr“?

Má se pokus ještě změnit nebo upravit, aby byl správně?

ANO
~~NE~~

Pokud ano, porad', co by měl žák zlepšit:

- Dej jeden květináč se semínky a hlinou před denní světlo a druhý dej jenom z části na denní světlo.

Jsou pomůcky navrženy správně? (Pokud NE, doplň do rámečku, které chybí nebo přebývají).

ANO
~~NE~~

- chybí:
- přebývají:

Jakou známkou bys celkově hodnotil(a) tento návrh pokusu?

	1	2	3	4	5
Označ křížkem:			X		

Uveď důvody svého hodnocení:

No, máš to průměrně, protože u toho, jak máš vybírat ty faktory, tak tam má chybu, potom „zdůvodni svůj výběr“, tam máš taky chybu a ten pokus není dobře navržen. Na prostě 3 krát NE a 3 krát ANO.

ASSISTME

Problémy při sběru dat

Problémy nesouvisející s formativním hodnocením

- badatelské úlohy jsou pro žáky často velice obtížné, protože s nimi nemají dostatečné zkušenosti

Problémy související s formativním hodnocením

- problémy žáků
- problémy učitelů
- problémy výzkumníků

ASSISTME

Problémy při sběru dat

Problémy žáků

- obtíže při práci s formuláři, do kterých byla zaznamenávána zpětná vazba pro vrstevníky
- problémy s vyjádřením svého hodnocení
  - nedostatečný jazykový aparát
  - často „černobílý“ pohled (ANO/NE, správně/špatně, ...)
- výjimečně nepochopení účelu vrstevnického hodnocení
- žáci potřebovali instruktáž od učitele
  - po „nápovědě“, jak hodnotit, provedli hodnocení samostatně a kvalitně
- problém uváděný samotnými žáky
  - chybějící srovnání s druhou prací
  - nedostatek vlastních zkušeností a znalostí (nejistota při poskytování zpětné vazby)

Problémy učitelů

- pracnost
- časová náročnost
- nedostatečné zkušenosti
- nedostatek vhodných materiálů použitelných ve výuce bez větších úprav
- učitelé by přivítali mít podporu od výzkumníků, která by jim usnadnila zavádění formativního hodnocení (ale i BOV úloh) do jejich praxe

Problémy výzkumníků

- opakované upravování protokolů
  - přiblížení se na úroveň pochopení ze strany žáků
- poskytování podpory při analyzování žákovských prací
  - pomoc nejen s procesem formativního hodnocení, ale i překlenutí mezer v porozumění obsahu
- žáci ve výjimečných případech bojkotovali proces vrstevnické hodnocení
  - nikoliv přijímání zpětné vazby od spolužáka, ale ve smyslu psaní hodnocení na spolužákův produkt

- při sběru dat bylo zjištěno několik metodických obtíží, které byly postupně během realizace výzkumu odstraňovány
- stále přetrvávajícím problémem je nedostatečný jazykový aparát žáků a nízká míra zkušeností žáků i učitelů s formativním hodnocením i s badatelsky orientovanou výukou
- při opakování procesu vrstevnického hodnocení v rámci jedné třídy bylo zjištěno, že žáci poskytují kvalitnější zpětnou vazbu a pracují více samostatně, pokud mají zkušenost s tímto hodnotícím přístupem

Děkuji za pozornost.

Lukáš Rokos (*Lrokos@pf.jcu.cz*)

Faculty of Education

University of South Bohemia, Czech Republic